

FINANSINIŲ PRIEMONIŲ RIZIKŲ APRAŠAS**I. Bendroji informacija**

Šio finansinių priemonių rizikos aprašo (toliau – Aprašas) paskirtis – supažindinti UAB „Lewben Investment Management“ klientus su finansinių priemonių rūšimis bei joms būdingomis pagrindinėmis rizikomis.

Aprašas yra bendro pobūdžio, todėl gali neatspindėti visų atitinkamai finansinei priemonei būdingų rizikų.

UAB „Lewben Investment Management“ valdomi kolektyvinio investavimo subjektai gali investuoti į tokias finansines priemones, kurios yra nurodytos atitinkamo kolektyvinio investavimo subjekto taisyklėse ir prospekte. Prieš investuojant į UAB „Lewben Investment Management“ valdomus kolektyvinio investavimo subjektus, kviečiame susipažinti su atitinkamo kolektyvinio investavimo subjekto dokumentais – taisyklėmis, prospektu, taip pat perskaityti šį Aprašą.

II. Sudėtingos ir nesudėtingos finansinės priemonės

Finansinės priemonės sudėtingumą lemia jos rizika, graža ir kitos savybės. Sudėtingomis paprastai laikytinos finansinės priemonės, kai:

- 1) tai yra išvestinės finansinės priemonės arba finansinės priemonės su įterptu išvestinės finansinės priemonės elementu;
- 2) jos sudarytos iš vienos ar daugiau bazinių finansinių priemonių, kurias sudėtinga įvertinti, arba finansinės priemonės sudarytos tokiu būdu, kad yra sunku įvertinti su jomis susijusią riziką ir tikėtinus rezultatus;
- 3) jose naudojami ne standartiniai rinkos indeksai, bet mažiau skaidrūs, pavyzdžiui, paties produkto kūrėjo nustatyti indeksai;
- 4) turi nustatytą kelerių metų investavimo terminą su priemonės išpirkimo anksčiau nustatyto termino apribojimais, kurie nėra suprantamai paaiškinti, pavyzdžiui, dėl antrinės rinkos nebuvimo, reikšmingų poveikio priemonių arba nuostolių taikymo išperkant finansinę priemonę anksčiau nustatyto termino;
- 5) gražos, išmokų struktūra apima keletą kintamųjų arba yra apskaičiuojama naudojant sudėtingas matematinės formules;
- 6) nustatoma investuoto turto apsauga yra sąlyginė arba dalinė, arba gali būti anuliuota įvykus tam tikram įvykiui.

Toliau išvardytos specifinės finansinės priemonės laikytinos sudėtingų finansinių priemonių pavyzdžiais: finansiniai susitarimai dėl skirtumų, binariniai opcionai, svertiniai struktūrizuoti produktai (angl. *turbos*), keičiamos obligacijos, obligacijos iki pareikalavimo, parduodamos obligacijos, konvertuojamos obligacijos, obligacijos be išpirkimo termino (angl. *perpetual bonds*), subordinuotos obligacijos, varantai, sertifikatai, išvestinės finansinės priemonės, susijusios su vertybiniais popieriais, valiutomis, palūkanų normomis, pajamingumu ar prekėmis, su kreditu susieti vekseliai, turtu užtikrinti vertybiniai popieriai. Apibendrinant, galima teigti, kad dauguma struktūrinių priemonių laikytinos sudėtingomis.

Pinigų rinkos priemonės, tradicinės obligacijos, biržoje prekiaujamos akcijos yra paprastai laikomos nesudėtingomis finansinėmis priemonėmis.

Atkreipiame dėmesį, kad didelė rizika gali būti būdinga ir nesudėtingoms finansinėms priemonėms. Sudėtingos finansinės priemonės tam tikrais atvejais gali būti mažiau rizikingos nei nesudėtingos, bet paprastai investuojant į sudėtingas finansines priemones reikia daugiau žinių ir patirties.

III. Finansinių priemonių rūšys ir joms būdingos pagrindinės rizikos

Finansinės priemonės rūšis	Būdingos rizikos
Kolektyvinio investavimo subjektų akcijos ar vienetai	

Kolektyvinio investavimo subjektas (KIS) – *investicinis fondas ar investicinė bendrovė*, kurių tikslas – viešai siūlant investicinius vienetus ar akcijas kaupti asmenų lėšas ir padalijant riziką jas kolektyviai investuoti laikantis teisės aktuose nustatytų investavimo reikalavimų.

Suderintieji KIS (angl. UCITS) vertybiniai popieriai laikytini nesudėtingomis finansinėmis priemonėmis. Specialieji KIS gali būti tiek nesudėtingos, tiek sudėtingos finansinės priemonės.

Paprastai KIS turi oficialiai priežiūros institucijose patvirtintus dokumentus (taisykles (įstatus), prospektą), su kuriais yra būtina susipažinti prieš investuojant į KIS ir kurie nustato tarpusavio teises ir pareigas, mokėtinus mokesčius, aprašo strategiją, pagrindines rizikas.

Paprastai investicijos į KIS pasižymi mažesne rizika dėl labiau diversifikuoto investicijų portfelio nei investuojant į pavienes akcijas ar kitas finansines priemones. KIS labai skiriasi pagal savo investavimo strategiją, prisiimamą riziką laipsnį, todėl investuotojas turi atidžiai susipažinti su KIS dokumentais.

Konkrečios KIS būdingos rizikos yra nurodomos KIS sudarymo dokumentuose (taisyklėse ar įstatuose) ir prospekte.

Atviro tipo KIS patrauklūs investuotojui tuo, kad KIS vienetai ar akcijos gali būti bet kada, investuotojo reikalavimu, išperkami, t. y. yra likvidūs.

Uždaro tipo KIS vienetai ar akcijos yra išperkami ribotai, paprastai pasibaigus to KIS veiklos terminui.

Akcijos

Akcijos - tai nuosavybės vertybiniai popieriai, patvirtinantys jų savininko (akcininko) teisę dalyvauti valdant bendrovę, gauti dividendus ir kitas įstatymų numatytas teises.

Pagrindinės akcijų rūšys: privilegijuotosios ir paprastosios.

Akcijos gali būti tiek sudėtingos finansinės priemonės, tiek nesudėtingos. Akcijos, įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje arba lygiavertėje trečiosios šalies rinkoje, yra laikomos nesudėtingomis finansinėmis priemonėmis. Tuo tarpu, pavyzdžiui, konvertuojamosios akcijos būtų laikomos sudėtingomis finansinėmis priemonėmis.

Pagrindinės akcijų rizikos yra šios: kredito, kapitalo, rinkos, investavimo momento pasirinkimo, valiutos, likvidumo, teisinio rinkos reguliavimo ir kitos.

Nepriklausomai nuo akcijų, kaip finansinių priemonių, sudėtingumo, akcijos yra priskiriamos prie aukštos rizikos finansinių priemonių. Viena vertus, jei įmonė veikia sėkmingai, akcininkai gali gauti pajamų ne tik iš padidėjusios akcijų vertės, bet ir dividendų forma, jei įmonė dalinasi pelnu su investuotojais. Kita vertus, įmonės nesėkmė gali sąlygoti įmonės bankrotą, o net ir sėkmingo įmonės veikimo atveju, galima patirti nuostolių dėl mažo įmonės akcijų likvidumo ar netinkamo laiko pirkti ar parduoti akcijas.

Obligacijos ir kiti ne nuosavybės vertybiniai popieriai

Obligacijos yra ne nuosavybės vertybiniai popieriai, pagal kurias obligacijos turėtojas faktiškai yra emitento kreditorius, kuriam, suėjus išpirkimo terminui, emitentas privalo grąžinti nominalią obligacijos vertę ir palūkanas. Dažniausiai tokioms obligacijoms nustatomas galiojimo terminas, kuriam suėjus obligacijos yra išperkamos. Tradicines obligacijas leidžia įmonės ar valdžios institucijos.

Kiti ne nuosavybės vertybiniai popieriai taip pat patvirtina emitento skolą investuotojui.

Pagrindinės obligacijų ir kitų ne nuosavybės vertybinių popierių rizikos yra šios: kredito rizika, valiutų rizika, rinkos rizika, reinvestavimo rizika, infliacijos rizika, likvidumo rizika, palūkanų rizika.

Obligacijos yra laikomos žemesnės rizikos finansinėmis priemonėmis. Vyriausybės ar savivaldybių leidžiami skolos vertybiniai popieriai laikomi saugesniais, lyginant su bendrovių leidžiamais, kadangi įmonėms dažniau kyla nemokumo problemų.

Tarptautinės reitingų agentūros gali vertinti ne nuosavybės vertybinių popierių emitentų įsipareigojimų nevykdymo riziką

Obligacijos ir kitokios įsiskolinimą patvirtinančios finansinės priemonės yra nesudėtingos finansinės priemonės, išskyrus atvejus, kai jos apima išvestines finansines priemones. Tokiu atveju išimtis taikoma visai finansinei priemonei su išvestinės finansinės priemonės elementu.

Paprastai obligacijos ir kitokios įsiskolinimą patvirtinančios finansinės priemonės būna leidžiamos pagal oficialiai patvirtintą dokumentą – prospektą, kuriame nustatomos pagrindinės obligacijų išleidimo sąlygos, mokamos palūkanos ir pan.

(arba kredito riziką) ir ją skelbti vadovaujantis savo metodikomis.

Biržoje prekiaujami fondai (ETF)

Biržoje prekiaujami fondai (angl. *exchange traded funds, ETF*) – tai fondai, kurių vienetais ar akcijomis yra prekiaujama biržoje. Paprastai šie fondai yra valdomi pasyviai, tad pasižymi mažesniais valdymo mokesčiais. ETF paprastai seka tam tikro indekso (pavyzdžiui, biržos indekso, konkretaus sektoriaus akcijų indekso ir pan.) sudėtį ar turto klasės (pavyzdžiui, obligacijų, akcijų ir pan.) kainas. ETF gali turėti investicinį svertą, būti susieti su žaliavomis ar kitomis alternatyviomis investicijomis, todėl ETF gali būti sudėtingos finansinės priemonės.

Pagrindinės rizikos: likvidumo, valiutų rizika, rinkos rizika, palūkanų rizika, valdytojo rizika ir kitos.

Rizikos gali labai skirtis nuo pasirinktos investavimo strategijos. Didelės rizikos ETF yra tie, kurie yra atvirkštiniai ar naudoja finansinį svertą ir (ar) sekantys alternatyvias investicijas. Todėl prieš investuodamas į ETF investuotojas turi susipažinti su ETF strategija ir sudėtimi.

Pinigų rinkos priemonės

Pinigų rinkos priemonės – tai priemonės, kuriomis paprastai prekiaujama pinigų rinkoje, tai:

- 1) išdo vekseliai;
- 2) indėlio sertifikatai;
- 3) bendrovių išleisti trumpalaikiai skoliniai

įsipareigojimai (angl. *commercial paper*) ir kita, išskyrus mokėjimo priemones.

Paprastai pinigų rinkos priemonės yra likvidžios skolos finansinės priemonės, kuriomis galima prekiauti. Dažniausiai šių priemonių terminas trumpesnis nei vieni metai.

Paprastai pinigų rinkos priemonės yra laikomos nesudėtingomis finansinėmis priemonėmis, išskyrus, kai jos susietos su išvestinėmis finansinėmis priemonėmis.

Pagrindinės rizikos: infliacijos rizika, kredito rizika, palūkanų rizika.

Pinigų rinkos priemonės yra paprastai mažos rizikos trumpalaikės priemonės.

Išvestinės finansinės priemonės

Išvestinės finansinės priemonės dažniausiai siejamos su valiutomis, akcijomis, palūkanų

Išvestinės finansinės priemonės yra sudėtingos ir didelės rizikos finansinės priemonės.

normomis, žaliavų kainomis ar skolinių įsipareigojimų vykdymu.

Išvestinių finansinių sandorių pavyzdžiai - ateities sandoriai (angl. *futures*), pasirinkimo sandoriai (angl. *options*), išankstiniai sandoriai (angl. *forwards*), apsikeitimo sandoriai (angl. *swaps*), finansiniai susitarimai dėl skirtumų (angl. *contract for differences*), skolinių įsipareigojimų vykdymo sandoriai (angl. *credit default spread*) ir pan.

Išvestinėmis finansinėmis priemonėmis gali būti prekiaujama tiek biržoje, tiek už jos ribų.

Išvestinės finansinės priemonės gali būti naudojamos tiek rizikai drausti, tiek spekuliaciniais tikslais.

Išvestinės finansinės priemonės yra sudėtingos finansinės priemonės.

Kita vertus, išvestinės finansinės priemonės dažnai yra naudojamos ne spekuliaciniais, o rizikos valdymo tikslais, pavyzdžiui, draudžiantis nuo valiutų kursų, žaliavų, vertybinių popierių bei kito finansinio turto kainos svyravimo rizikos.

Atkreiptinas dėmesys, kad tiesiogiai investuojant į finansines priemones, blogiausiu atveju galima prarasti visas investuotas lėšas. Tuo tarpu, kai kurių investicijų į išvestines finansines atveju, investuotojas gali prarasti visas investicijas ir netgi prisiimti papildomų įsipareigojimų.

Struktūriniai finansiniai produktai

Struktūriniam finansiniam produktui yra būdingos kelių finansinių priemonių savybės.

Paprastai struktūrinės finansinės priemonės yra laikomos sudėtingais instrumentais.

Struktūrinių finansinių priemonių pavyzdžiai – konvertuojamosios obligacijos, kreditu susieti vekseliai, turtu užtikrinti vertybiniai popieriai, vertybiniai popieriai su išvestinės finansinės priemonės elementu ir pan.

Struktūrinėms finansinėms priemonėms yra būdingos kelių finansinių priemonių, kurios yra susietos, rizikos.

Pavyzdžiui, jei obligacijos palūkanų norma yra susieta su akcijų krepšelio rezultatu, tai šiai struktūrinei priemonei yra būdingos tiek obligacijų, tiek akcijų rizikos.

Investavimas ir skolinimasis

Pardavimas skolon (angl. *short selling*) – skolintų vertybinių popierių pardavimas, tikintis, kad jų vertė kris ir vėliau šiuos vertybinius popierius gražinti atpirkus juos žemesne kaina.

Atpirkimo sandoris (angl. REPO) – tai investicinė paslauga, kur investuotojui yra skolinamos lėšos mainais už paslaugų teikėjui perduodamas finansines priemones.

Investuojant skolintu turtu rizikuojama ne tik investicijos dydžiu, bet ir pasiskolintu turtu, kurį vis tiek reikės gražinti.

IV. Rizikų aprašymas

Finansinėms priemonėms parastai yra būdingos žemiau aprašytos rizikos, atsižvelgiant į konkrečių finansinių priemonių esmę:

Kredito rizika

tai rizika, kylanti dėl galimo emitento finansinės padėties pablogėjimo ar bankroto. Ši rizika tiesiogiai siejama su emitentu.

PATVIRTINTA
2016 m. birželio 3 d.
Valdybos sprendimu Nr. LIM-6

Kapitalo rizika	tai rizika, kad investuotojas praras visas investuotas lėšas arba jų dalį. Ši rizika yra tiesiogiai susijusi su konkrečios finansinės priemonės rinkos savybėmis (likvidumo, pasiūlos ir paklausos santykiu ir pan.). Ši rizika nėra tiesiogiai susijusi su emitentu (žr. kredito riziką), ji labiau siejama su investavimo aplinkybėmis.
Palūkanų rizika	tai rizika, kad kintant bazinei palūkanų normai tam tikros turto klasės vertė gali pasikeisti. Pavyzdžiui, bazinei palūkanų normai didėjant ilgalaikių spekuliacinio reitingo įmonių obligacijos vertė antrinėje rinkoje gali mažėti ir atvirkščiai.
Likvidumo rizika	tai rizika patirti nuostolių dėl mažo rinkos likvidumo, dėl ko būtų neįmanoma parduoti finansinių priemonių ar galima būtų finansines priemones parduoti su nuostoliu.
Reinvestavimo rizika	investuojantieji į obligacijas siekia vienerius ar kelerius metus gauti pastovias pajamas iš palūkanų, todėl jie rizikuoja, kad pajamų gavimo metu negalės perinvestuoti iš investicijos gaunamų lėšų į tokio pat pelningumo investicijas.
Rinkos rizika	finansinių priemonių rinkose gali pasitaikyti ir kritimų, ir kilimų bei likvidumo, efektyvumo, reguliacinės priežiūros trūkumų, kurie gali turėti neigiamos įtakos investicijų vertei. Ši rizika yra susijusi su bendraisiais visai finansinių priemonių rinkai įtakos turinčiais veiksniais, pvz., ekonomine šalies situacija, nacionalinių valiutų kursų nestabilumu, bazinių palūkanų normų pokyčiu ir pan.
Infliacijos rizika	rizika, kad iš investicijų gaunama grąža bus mažesnė nei infliacijos lygis.
Investavimo momento pasirinkimo rizika	tai investuotojui tenkanti rizika pasirinkti nepalankų momentą pirkti ir parduoti finansinę priemonę (t. y. svyruojant finansinių priemonių rinkos kainoms, perkama brangiau negu galima nupirkti, parduodama pigiau, negu galima parduoti)
Valdytojo rizika	investuojant į kolektyvinio investavimo subjektus, svarbu įvertinti valdytojo patirtį ir reputaciją.
Valiutos rizika	rizika, kad dėl nepalankaus valiutos kurso gali sumažėti bendroji investicijų grąža, kai investuojama į finansines priemones užsienio valiuta.
Teisinio reguliavimo rizika	Tai rizika patirti nuostolių dėl teisės aktų pasikeitimų (pvz., gali keistis mokesstinė aplinka, reikalavimai finansinei priemonei ir pan.).

Šaltiniai:

1. Lietuvos banko Priežiūros tarnybos direktoriaus 2014 m. balandžio 1 d. sprendimu Nr. 241-43 patvirtintos „Sudėtingų ir nesudėtingų finansinių priemonių gairės“;
2. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas;
3. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkų įstatymas;
4. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas.